

سرشناسه: اراکی، محسن، ۱۳۳۴ -

عنوان قراردادی: نظریة النص علي الامامة في القرآن الكريم. فارسی

عنوان و نام پدیدآور: امامت در قرآن: تبیین نظریه گزینش الهی امامت در قرآن کریم/محسن اراکی؛ مترجم سیدامید مؤذنی.

مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۱۶۴ ص

شابک: ۳- ۴۸۶- ۵۳۱- ۹۶۴- ۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: امامت — جنبه‌های قرآنی

موضوع: امامت — احادیث

شناسه افزوده: مؤذنی، سیدامید. مترجم

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دفتر نشر معارف

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۴۲۰۴۱ الف ۷۳ / ۱۰۴ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷ / ۱۵۹

۳۱۸۷۴۳۸۰

امامت در قرآن

تبیین نظریه گزینش الهی امامت در قرآن کریم

آیت الله محسن اراکی
مترجم: سید مهدی مدنی

www.ketab.ir

امامت در قرآن

تبیین نظریه گزینش الهی امامت در قرآن کریم

آیتالله محسن اراکی

مترجم: سیدامید مؤذنی

ناشر: دفتر نشر معارف

وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۲/۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۸۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۴۸۶-۴

مراکز پخش:

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان صفائیه، گوی ۳۲، پلاک ۲، تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۲۴۰۰۰۴

فروشگاه شماره یک (پاتوق کتاب): قم، خیابان صفائیه، روبروی دفتر مقام معظم رهبری، تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۲۵۲۵۱

فروشگاه شماره دو (پاتوق کتاب): تهران، خیابان انقلاب اسلامی، چهار راه کالج، پلاک ۷۱۵، تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲

فروشگاه شماره سه (فرهنگ و اندیشه): قم، ابتدای بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها، تلفن: ۰۲۵-۳۷۹۰۴۴۴

فروشگاه شماره چهار (پاتوق کتاب شیراز): شیراز، سی متری سینما سعدی، بین چهارراه ذوالانوار و چهارراه مشیر نو، پلاک ۱۵۰، تلفن: ۰۷۱۱۳۳۴۶۱۵

فروشگاه شماره پنج (پاتوق کتاب مشهد): مشهد، چهارراه شهدا، خیابان آیتالله بهجت، نیش آیتالله بهجت ۷، تلفن ۰۵۱۱۲۳۲۰۱۱۹

فروشگاه شماره پنج (پاتوق کتاب کرمانشاه): کرمانشاه، چهارراه مدرس، خیابان پزشکان، پلاک ۲۲، تلفن ۰۸۳۱۷۳۳۴۱۱

Email: info@ketabroom.ir

فهرست

۷	مقدمه
۱۵	گفتار اول
۱۵	مفهوم امامت از منظر قرآن
۱۸	ویژگی‌های امامت در قرآن کریم
۳۱	امامت و حقیقت توحید
۳۲	آیات عبادت
۳۴	آیات امر
۳۵	آیات حکم
۳۵	آیات مُلک
۴۵	گفتار دوم
۴۵	امامت و گزینش الهی در قرآن کریم
۴۹	آیات امر
۵۲	آیات حکم
۵۳	آیات مُلک

- آیات ولایت ۶۰
- آیات اطاعت ۶۳
- آیه اختیار ۶۷
- آیه تحکیم ۷۳
- آیات ایتاء ۷۶
- گفتار سوم ۹۱
- نص یا امامان علیهم السلام و گزینش الهی آنان در قرآن کریم ۹۱
- نصوص عام ۹۵
- نصوص خاص بر امامت برگزیدگان آل ابراهیم علیهم السلام ۱۰۳
- نصوص دال بر امامت اهل بیت علیهم السلام ۱۲۳
- ۱-۳. آیه ولایت ۱۲۶
- ۲-۳. آیه تطهیر ۱۲۹
- ۳-۳. آیه مودت ۱۳۴
- ۴-۳. آیه تبلیغ ۱۴۳
- ۵-۳. آیات شهادت ۱۴۸
- یک. خدا در هر امتی، گواه دارد ۱۴۹
- دو. ویژگی‌های گواهان ۱۵۰
- سه. شهادت رسول خدا صلی الله علیه و آله بر مسلمانان، در عصر نبوت ۱۵۵
- چهار. شاهی که پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌آید ۱۵۶

مقدمه

موضوع امامت در اسلام، تنها یک مسأله اعتقادی نیست؛ بلکه به واقع تعیین کننده مفهوم و همچنین واقعیت و مصداق تطبیقی اسلام است؛ و این دو غیر از نتایج کلامی، فلسفی، فقهی و دیگر نتایجی است که در سطح مباحث آکادمیک از موضوع امامت به دست می آید.

نظریه نصّ (گزینش الهی امام)، زندگی فردی و اجتماعی انسان را به گونه ای با پروردگار متعال ارتباط می دهد که تمام رفتارهای ارادی و اختیاری او را در بر می گیرد و عبودیت را این گونه تفسیر می کند که انسان، در تمام خواسته ها و انتخاب هایش، در مقابل اراده و خواست الهی تسلیم شود. بر پایه این دیدگاه، خداوند، پروردگاری نیست که فقط با آداب و مراسم معمول پرستش شود، یا بین در و دیوارهای مساجد و معابد

محصور باشد، یا همچون نیاکان و اجداد کهن، فقط تقدیس شود و در گذشته‌های دور جا مانده باشد و نتواند در جهان و انسان امروز اثر بگذارد. خدایی که نظریه نصّ (گزینش الهی امام) می‌شناساند افسانه یا قاف‌نشین تخیلات، نیست؛ فقط خدای درماندگان و مردگان و بدبخت‌ها و بیچاره‌ها نیست؛ خدایی نیست که به انسان و حیات دنیوی او ربطی نداشته باشد، یا بی‌اعتنا به وقایع زمین از بلندای آسمان نظاره‌گر باشد و بس. خدای این نظریه، خدایی نیست که تنها به موعظه‌های آرام و سخن‌های نرم، بسنده کند تا مبادا عواطف مسکبران و ستمگرانی که به دلخواه هواپرستانه خود با مقدرات انسان‌ها بازی می‌کنند، حریحه دار شود.

در مقابل نظریه نصّ (گزینش الهی امام)، نظریه‌ای است که می‌پندارد خداوند، پس از عصر وحی، از اداره زمین کنارگیری کرده و امور عالم را فرو گذاشته است؛ در واقع این دیدگاه معتقد است که آسمان، پس از رسول خدا ﷺ دیگر در امر رهبری، دخالت نمی‌کند. نقش آفرینی خداوند در رهبری و هدایت انسان فقط به عصر رسالت محدود می‌شود. این نظریه با تناقضی تلخ مواجه است، و گریزی از آن ندارد؛ تناقض میان تصویر واضح قرآن از خدای سبحان و پرستش کامل و جامع او - که قرآن قصد دارد بر اساس چنین پرستشی، انسان را تربیت کند و جامعه عدالت را در زمین بر پا نماید - با فرو گذاشتن و اهمال امر رهبری پس از رسول اعظم ﷺ و باز کردن باب آن به روی هر کس و ناکسی؛ کسانی که نه

رفتار و منش آنان با شریعت الهی هماهنگ است و نه بین اطاعت از آنها با اطاعت خدای متعال ملازمی وجود دارد.

اگر کسی به وقایع پس از وفات رسول اکرم ﷺ و نتایج آنها، که تنها با گذشت سه دهه حاصل شد بنگرد، به خوبی بطلان این نظریه را درمی یابد؛ هنوز سی سال از وفات پیامبر ﷺ نگذشته بود که ظالمان بر مسلمانان سیطره یافتند، کرامت انسان را تحقیر کردند، صالحان را کشتند، آمران به معروف و ناهیان از منکر را قلع و قمع کردند و مقدرات و دارایی های جامعه اسلامی را به بازی گرفتند تا شد آنچه نباید می شد و کار امتی که خدای عزوجل به سبب اطاعت، عززش کرده بود و با وجود مطهر پیامبر اکرم ﷺ گرامی داشته بود، به این دلالت و تفرقه و عقب ماندگی امروزه رسید؛ روزگاری که پروردگار سبحان هشدار داده و فرموده بود که اگر از دین او روی گردانیم و رسولش را اطاعت نکنیم به آن دچار خواهیم شد. آری اگر عاقل، چشم بگشاید و نتیجه تلخ و شرم آور وقایع پس از وفات رسول خدا ﷺ را از نظر بگذراند، کافی است تا به بطلان نظریه «اهمال و فرو گذاشتن رهبری» پی ببرد و به این کلام خدای متعال یقین پیدا کند:

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ * وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ * وَهُوَ

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ ﴿﴾

پروردگار تو هر چه بخواهد می‌آفریند، و هر چه بخواهد
برمی‌گزیند، آنان [در برابر او] اختیاری ندارند؛ منزّه است خداوند،
و برتر است از همتایانی که برای او قائل می‌شوند. و پروردگار تو
می‌داند آنچه را که در سینه‌هایشان پنهان می‌دارند و آنچه را که
آشکار می‌سازند. و او خدایی است که معبودی جز او نیست،
ستایش بی‌پای اوست، در این جهان و در جهان دیگر، حاکمیت
[نیز] از آن اوست و همه شما به سوی او بازگردانده می‌شوید.^۱

اهتمام رهبران الهی به حفظ اصل دین و نگرانی آنها نسبت به آینده آن،
باعث شد که با حاکمان حکومت نامشروع، رفتاروی داشته باشند که منجر
به نابودی اصل رسالت و تشکیک در صداقت پیغمبر ﷺ نشود. وضعیت
رهبران الهی پس از عصر نبوت، وضعیت بسیار سختی بود که دو راه
طاق‌ت‌فرسا و تلخ را پیش پای ایشان می‌گذاشت؛ یک راه این بود که بی‌پروا
نصی را که حقیقت مسئله امامت در آن بیان شده بود، تبلیغ و اعلام می‌کردند
و تصریحاتی که مسلمانان در این باره از پیامبر ﷺ شنیده بودند را مورد تأکید
قرار می‌دادند؛ تصریحاتی که البته توسط برخی نزدیکان پیامبر ﷺ مورد
مخالفت و انکار صریح واقع شد و در نتیجه مسلمانان نیز با دیدن این

برخورد در تأیید آن نصوص و حمایت و یاری اهل آن سستی کردند. و راه دیگر این بود که از بیان رکن مهمی از دین، یعنی امامت و رهبری چشم می‌پوشیدند و از تبلیغ و اعلام آن دست برمی‌داشتند؛ که این چشم‌پوشی و اهمال نیز منجر به نابودی دین می‌شد و آینده مسلمانان را در معرض خطرهای و مفاسدی قرار می‌داد که نهایت آن را کسی جز خدای سبحان نمی‌داند.

از سری دیگر، مبارزه آشکار رهبران الهی با مستبدین حاکم باعث می‌شد که آنان نه تنها در اصل تصریحات پیامبر ﷺ در این باره تشکیک کنند، بلکه حتی پا را از این هم فراتر گذاشته و این تشکیک و تردید را به همه سخنان و احادیث پیامبر ﷺ تسری بدهند و به آن حضرت تهمت‌هایی بزنند که با عصمت همه جانبه، و صحت اخبار آن بزرگوار از جانب خدای متعال، منافات داشت. آری، مگر اینان همان کسانی نبودند که در زمان حیات و حضور خود پیامبر ﷺ نیز با وی اظهار مخالفت کردند و سلامت فکر آن حضرت را مورد تردید قرار دادند؟! و آن گاه که رسول خدا ﷺ از آنان خواست «برای او کف و دواتی بیاورند تا برای آنان نوشته‌ای بنویسد که پس از آن، تا ابد گمراه نشوند» بعضی از همین افراد اینگونه به پیامبر ﷺ پاسخ گفتند: «رسول خدا هذیان می‌گوید»^۱ و یا

۱. بخاری، کتاب الجهاد، باب جوائز الوفاء، ج ۲، ص ۱۲۰ و صحیح مسلم، کتاب الوصیة،

«بیماری بر پیامبر چیره گشته، ما به نوشته نیاز نداریم و کتاب خدا ما را بس است»^۱ از این رو اگر چنین سخنانی، از کسانی که از نزدیکان پیامبر ﷺ به حساب می‌آمدند به گوش‌ها می‌رسید، حتماً باب تشکیک در شخص رسول خدا ﷺ و رسالت آن حضرت گشوده می‌شد و این به معنای نابودی اسلام و فروپاشی ارکان دین بود.

از طرفی تسامح رهبران الهی نسبت به بیان این رکن مهم دین نیز، آینده جامعه اسلامی را در معرض نتایج تلخی قرار می‌داد، که خطر آن از نابودی اصل دین کمتر نبود. این رو رهبران الهی می‌بایست راه میانه‌ای در پیش می‌گرفتند که هم آنان را از خطر مواجهه مستقیم با حکومت، مصون بدارد و هم بتوانند وحی الهی درباره امامت و رهبری را، نشر دهند؛ بنابراین آنها - و همچنین آن دسته از صحابیانی که رسول خدا ﷺ که بر ایمانشان پایدار مانده بودند - احادیث رسول خدا ﷺ درباره امامت را به شکلی آرام و نرم، در میان مردم نشر دادند تا موجب تحریک و حساسیت حکومت نشود. برخی از این روایات، احادیثی بود که رسول خدا ﷺ در آنها حقایق و مفاهیم قرآنی درباره امامت را کاملاً تبیین کرده بود و برخی دیگر، روایاتی بود که به تطبیق آیات قرآن در این باره می‌پرداخت.

۱. بخاری، کتاب العلم، باب العلم، ج ۱، ص ۲۲-۲۳.

این همان روشی بود که خود قرآن نیز برای اعلام مسئله امامت، در پیش گرفته بود؛ پروردگار باری تعالی مسئله امامت پس از رسول خدا ﷺ را به گونه‌ای در قرآن کریم طرح و تبیین کرد که هم برای طالبان حقیقت، روشنی و وضوح کافی داشت و هم با سردمداران حکومت نامشروع بی‌پرده و عریان مواجهه نمی‌شد؛ کسانی که از مدت‌ها قبل از وفات پیامبر ﷺ به حکومت پس از آن حضرت چشم دوخته بودند و همواره برای رسیدن به ریاستی که آرزویشان بود و از آن محروم شده بودند، لحظه شماری می‌کردند، کسانی که برایشان خیلی سخت بود که به رهبری امامان صالح اهل بیت علیهم السلام که پیوستگان حقیقی این امر بودند و خدا آنان را برای امامت برگزیده و از هرگز به نیدی پاک نموده بود، تن دهند. اگر کسی کتاب خدا را به دقت بررسی و حجاب‌های تحجر و تعصب را از چشمان خویش برگیرد، با شمار بسیاری از آیات الهی مواجه می‌شود که گاه، کلیات و قواعد امامت الهی را بیان می‌کند و گاه، در مقام توضیح جزئیات و مصادیق آن است و بدون آنکه جای هیچ شکي باقی بماند، در خواهد یافت که حقیقت توحید قرآنی، فقط و فقط در ولایت و امامت مستمر و پیوسته در همه اعصار و مراحل زندگی انسان - از فجر تاریخ تا پایان آن، که خدا وارث زمین و هر که بر آن است خواهد شد - خلاصه می‌شود.

در ماه مبارک رمضان (۱۴۱۸ هـ. ق) فرصتی فراهم شد و بعضی از آیات قرآن کریم درباره امامت الهی را با شماری از پژوهشگران و اهالی علم و فرهنگ در لندن به بحث و بررسی گذاشتم، حاصل آن چهار سخنرانی بود که در سالن «دار الاسلام» لندن، با عنوان «نصّ بر امامت در قرآن کریم» انجام شد. برخی از برادران، قبول زحمت نموده، نوارهای آن جلسات را پیاده کردند و من هم آن اوراق را مورد تجدید نظر قرار داده، هرچه نیاز به تغییر داشت را تغییر دادم و هر جا نیاز به تکمیل داشت را تکمیل کردم و در نهایت به این شکلی در آمد که خواننده گرامی پیش روی خود دارد.

از خدای سبحان مسألت می‌کنم که این اثر را به نیکی از این بنده ناچیز بپذیرد و مؤمنان و جویندگان حق و یقین را بر آن بهره‌مند سازد؛ که او شنونده دعا و قریب و اجابت‌کننده است.

بسم الله الرحمن الرحیم

محسن اراکی